

GÜRCİSTAN'DAKİ KADİFE DEVRİM VE İKTİDAR DEĞİŞİKLİĞİ

Özgür Çınarlı*

Eduard Şevardnadze, Gürcistan'ın kendisinden önceki devlet başkanı olan Zviad Gamsakhurdia'nın yönetimden uzaklaştırılmasından sonra, 1992 yılında yönetime geldi. Yönetiminin ilk üç yılında ülke içindeki had safhaya ulaşmış istikrarsızlıklarla uğraşarak merkezi otoriteyi güçlendirmeye çalıştı. Ancak 1995 yılında yeni anayasanın benimsenmesinden sonra Gürcistan bir ölçüde istikrara kavuşmuş olsa da, merkezi otoritenin tüm Gürcistan'a mutlak bir şekilde hakim olabildiği söylenemez. Bu durum bu gün bile geçerlidir.

1992-1995 yılları arasındaki iç savaşta, Eduard Şevardnadze'ye karşı en ciddi muhalefeti Zviadistler olarak bilinen, eski devlet başkanı Gamsakhurdia taraftarları oluşturmaktaydı. Buna karşın ülke içindeki önemli politik güçler olan entelektüeller, yeni kurulan siyasi partiler ve eski komünistler Şevardnadze'yi desteklemekteydi. Ancak, Gürcistan'ın 1993 yılında Bağımsız Devletler Topluluğu'na (BDT) girmesiyle Şevardnadze, BDT'yi Rusya'nın eski Sovyet bölgesinde etkinlik kurma aracı olarak gören bağımsızlık yanlılarının desteğini kaybetti.

Buna karşın, 90'lı yıllar boyunca Gürcistan'a tek parti, yani Eduard Şevardnadze'nin Gürcistan Vatandaşlar Birliği (GVB) hükmetmeyi sürdürdü. Muhalefet ise Şevardnadze'ye meydan okuyabilecek bir güçten yoksundu. Ancak 1999 parlamento seçimlerinden sonra GVB içinde birtakım ayrılıkların ortaya çıkmasıyla partinin etkinliği azaldı ve GVB, üç kümeye bölündü. İlki Şevardnadze yandaşları, ikincisi "Reformcular Eki-bi" adlı radikal bir muhalefet hareketi, üçüncüsü de daha ılımlı bir muhalefet hareketi olan Yeni Haklar Partisiydi ki bu parti Şevardnadze'yi bölgesel istikrar için gerekli görürken, hükümetin iç politikalarına yönelik birtakım eleştirilerde bulunuyordu.

Şevardnadze, GBV'yi kurduğunda içinde entelektüeller, eski komünistler ve Zurab Zivania'nın Yeşil Partisi dahil olmak üzere çeşitli solcu

* Özgür Çınarlı, Hacettepe Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü Araştırma Görevlisi.

gruplar gibi pek çok değişik unsur bulunmaktaydı. GBV'nin 1995 seçimlerinden zaferle çıkmasıyla ve Şevardnadze'nin müttefiki Zivania'nın parlamento sözcüsü makamına gelmesiyle Şevardnadze Gürcistan'da önemli yasal reformlar yapma olanağına kavuştu. 1995-1996 yılları arasında, Gürcistan'da yapılan yasal reformlar sırasında Zivania dahil Mikhail Saakaşvili, (Gürcistan'ın bu günkü devlet başkanı) Lado Çanturia gibi kişiler, Batı tarzı reformcu kişilikler olarak ün kazandılar.

Bu sırada, bir merkez sağ partisi olan Gia Çanturia'nın Ulusal Demokratik Parti (UDP)'si şiddetli muhalefetini sürdürmekteydi. Ancak, hükümete karşı önemli bir güç durumuna gelebilecek olan UDP'nin lideri Gia Çanturia, 1994 yılında, bir suikast sonucu öldürüldü. Suikasttan Gamsakhurdia'nın yönetimden uzaklaştırılmasında faal bir rol oynamış olan Mikhedrioni adlı radikal bir grup sorumlu tutuldu.

1995 seçimlerinde ön plana çıkan bir diğer önemli güç de Aslan Abaşidze'nin liderliğindeki Uyanış Partisiydi ki bu parti de Gürcistan'ın güneybatısındaki Acaristan Özerk Bölgesi'nde etkindi. Teknik olarak bir muhalefet partisi olarak kabul edilen Uyanış Partisi, ulusal konulardan ziyade Acaristan'ın statüsüyle ilgilenmekteydi.

Sonuçta, Şevardnadze 2000 yılından önce -Ziviadistler dışında- kendisine tehdit oluşturabilecek derecede güçlü bir muhalefetle karşılaşmamıştır. GVB, Ekim 1999'daki parlamento seçimlerinden de zaferle çıktı. Ancak, GVB'nin seçimlerde hile yaptığı iddiaları zaferi gölgeledi. GVB'nin dışında Uyanış Partisi ve Sanayiciler Partisi de parlamentoya girmeyi başardı. Gogi Topadze'nin liderliğindeki Sanayiciler Partisi de büyük ölçüde genç seçmenler tarafından desteklenmekteydi. Bunların dışında, iki yeni muhalif grubun daha (İşçi Partisi ve Üçüncü Yol İttifakı) ülke barajı olan yüzde yediyi aştığı ve parlamentoya girmeye hak kazandığı tahmin edilmektedir ve GVB'nin seçimlerde yaptığı hileler sonucu bu muhalefet partilerinin oy oranının düşük gösterildiği iddia edilmektedir.

Parlamento içindeki muhalefet partileri de Şevardnadze'ye karşı etkisiz kaldı ve Şevardnadze, Nisan 2000'deki başkanlık seçimlerinden de zaferle çıktı. Şevardnadze'nin rakibi olan eski komünist lider Jumber Pastiaşvili, 1989'daki bağımsızlık yanlısı gösterilerde Sovyet birliklerinin göstericilerden bazılarını öldürmesinde oynadığı rolden dolayı fazla destek bulamamıştı. Ancak, Nisan 2000'deki başkanlık seçimleri de uluslararası denetim kurumlarının şiddetli eleştirilerine maruz kaldı ve seçimlerde hile ve medya baskısı olduğu iddia edildi.

GVB, 1999'daki seçimlerdeki başarısını, ülkede önemli bir sosyal ve politik güç durumuna gelen işadamlarının mali desteğine borçludur. Bu

ÖZGÜR ÇINARLI: GÜRCİSTAN'DA İKTİDAR DEĞİŞİKLİĞİ

desteğe karşılık GVB de bazı işadamlarını kendi listelerinden aday göstermiştir. Politikaya soyunan bu işadamları parlamentoda bazı önemli makamlara gelmiş olsalar bile Zivania'nın yürüttüğü yasal reformlar ile sürekli sürtüşmüşlerdir. Kasım 2000'de bütçe açığı konusunda bir soruşturma isteğinin gündeme gelmesiyle bu işadamları GVB yönetimine başkaldırdılar. Şevardnadze ve Zivania'nın işadamlarının taleplerini reddetmeleri üzerine bu işadamları Yeni Haklar Partisi'ni kurdular. Bu başkaldırı, hiç şüphesiz, hem Zivania'nın parlamentodaki etkisini önemli ölçüde azaltmış, hem de GVB içinde bölünmeye sebep olmuştur. Sonraki altı ayda, önceden Zivania yanlısı olarak bilinen eski devlet bakanları Niko Lekişvili ve Vazha Lordkipanidze gibi pek çok kişi, Zivania'ya muhalefet etmeye başladı. Aynı zamanda, Şevardnadze de kendisine karşı yükselen bir muhalefetle karşılaşmaktaydı. Zivania da azalan desteği yeniden kazanmak için Şevardnadze'den uzaklaşmayı tercih etmeye başladı ve Şevardnadze'yi ülke genelindeki yaygın yolsuzlukla mücadelede başarısız olmakla suçladı. Zivania'nın müttefiki Saakaşvili ise Şevardnadze'ye yönelik eleştirilerinde daha da ileriye giderek kamuoyu önünde devlet görevlilerini yolsuzluklara karışmakla suçladı. Politik gerginlik arttıkça, Zivania ve Saakaşvili yolsuzluklara ve Şevardnadze'nin yönetimine karşı açıkça tavrı aldılar.

Zivania ile Şevardnadze'nin yollarının kesin olarak ayrılması, Mayıs 2001'de Zivania'nın Şevardnadze'ye açık bir mektup yazarak ona yolsuzlukla mücadele etmesi konusunda ısrar etmesiyle meydana gelmiştir. Bunun sonucunda GVB içinde Şevardnadze taraftarları ile Zivania taraftarları arasında şiddetli bir mücadele meydana gelmiş ve Eylül 2001'de Şevardnadze GVB başkanlığından istifa etmek zorunda kalmıştır. Aylar boyunca GVB içindeki mücadele sürmüş ve nihayet Mayıs 2002'de parti'nin bölünüşü resmen onaylanmıştır. Bu iki olay, (işadamlarının ve Zivania taraftarlarının başkaldırılarını) Şevardnadze'nin Gürcistan devlet başkanlığına gelişinden bu yana, yönetimine karşı en güçlü tehditlerdi. Böylelikle, parlamentoda tek başına yasa yapabilecek çoğunluğa sahip bir parti kalmadı ve Şevardnadze'ye muhalefet arttı. Parlamentodaki muhalefet partileri Yeni Haklar Partisi, Uyanış, Zivania'nın Birleşik Demokratlar'ı ve Saakaşvili'nin Ulusal Hareket'iydi (Birleşik Demokratlar ve Ulusal Hareket daha sonra beraber hareket ederek Reformcular olarak bilineceklerdir). Parlamento dışındaki İşçi Partisi de, sosyalist söylemleri dolayısıyla, özellikle alt gelir düzeyindeki kişilere ve yaşlılara hitab ederek, 2001-2002 yıllarında, desteğini arttırmıştır.

Haziran 2002 yerel seçimleri tüm bu partiler için kendilerini ispat etme fırsatıydı. Tiflis'de Saakaşvili liderliğindeki Reformcular ve İşçi Partisi,

KARADENİZ ARAŞTIRMALARI - 2

Tiflis seçmenlerinin oylarının yaklaşık dörtte birer kısmını alarak başkentte en güçlü iki parti olarak öne çıktılar. Ancak her ikisi de yerel bölgelerdeki organizasyon eksikliklerinden dolayı ülkenin genelinde zayıf kaldılar. Kırsal kesimde Yeni Haklar Partisi en büyük başarıyı gösterdi ve yerel yönetimlerin dörtte birini aldı. Sanayiciler Partisi de seçimlerden ikinci parti olarak çıktı. GVB, parti içi mücadelelerden dolayı seçimlere kendi adına giremeye de Şevardnadze yandaşları, bağımsız adaylar olarak seçimlere katılarak önemli başarılar gösterdiler. Sonuçta, Reformcular, Yeni Haklar Partisi, İşçi Partisi, Sanayiciler Partisi ve Uyanış Partisi muhalefeti oluşturdu ve Şevardnadze karşısında önemli güçler durumuna geldiler. Gürcistan, 2003'deki parlamento seçimlerine, iç politikasındaki bu karmaşık ortamda girmiştir.

Yıllar boyu, gerek hükümette, gerekse muhalefette olsun Zivania ve Saakaşvili Gürcistan'ın iç politikasında Batı tarzı reformcu kişiler olarak tanınmaktaydılar. Ancak, 2001 yılında bu kişiler arasında adeta ülkenin "en reformcu" politikacısı olma konusunda bir rekabet oluştu. Ağustos 2001'de Saakaşvili, Şevardnadze'ye karşı radikal bir protesto gösterisi yaparak Adalet Bakanlığı görevinden istifa etti. Eylül ve Ekim aylarında Zivania ve Saakaşvili tarafından düzenlenen yürüyüşler, hükümetin Rustavi-2 adlı bir televizyon kanalına düzenlediği baskından sonra artarak sürdü. Tepkileri yumuşatmak amacıyla Şevardnadze, Kakha Targamadze (Reformcuların en şiddetli karşıtlarından biridir) gibi pek çok üst düzey bakanını görevden almak zorunda kaldı. Hükümete yönelik protesto konusunda Saakaşvili ile Zivania arasındaki işbirliği sürerken, Saakaşvili kendi partisi olan Ulusal Hareket'i öne çıkartarak Zivania ile arasındaki farkı açmayı başardı.

Bu sırada, Zivania GVB partisinden geriye kalanın kontrolünü sağlamaya uğraşıyordu. Çünkü, GVB'nin malvarlığı ve bölgesel bağlantıları Yeni Haklar Partisi dışındaki hiçbir parti ile kıyaslanamayacak derecede fazla ve sağlamdı. Ancak Mayıs 2002'de (yerel seçimlerden birkaç hafta önce) Tiflis'teki mahkeme GVB'nin adının ve malvarlığının Şevardnadze yanlısı fraksiyon tarafından kullanılacağına karar verdi. GVB adını kullanamayan Zivania da, Haziran 2002'de, Birleşik Demokratlar Partisi'ni kurdu. Saakaşvili ile Zivania, Gürcistan'ın geleceği konusunda benzer bir vizyona sahip olduklarını öne sürseler de politik taktikleri birbirlerinden oldukça farklıydı. Saakaşvili'nin popülaritesi büyük ölçüde Şevardnadze'yi bir an önce istifa etmeye çağıran popülist söylemine dayanmaktaydı. Bunun dışında iki partiyle de ittifak oluşturmuştu ki, bunlar Gelenekselciler ve liderliğini Şevardnadze'nin, başkanlık seçimlerinde, eski rakibi olan Jumber Patiaşvili'nin yaptığı, Gürcistan'ın en Rus yanlısı partisi olan

ÖZGÜR ÇINARLI: GÜRCİSTAN'DA İKTİDAR DEĞİŞİKLİĞİ

Birlik Partisi'ydi. Buna karşın, Zivania ise Saakaşvili'nin bu radikal tutumuna karşı çıkıyor ve daha ılımlı bir muhalefet ittifakı üzerinde duruyordu. Pek çok parti Ulusal Demokratik Enstitü (UDE) tarafından ortaya atılan diyaloga katılma konusunda istekli olsalar da, muhalefet içinde geniş tabanlı bir koalisyon oluşturulması mümkün olmamıştır.

Ancak, tüm bu farklılıklarına karşın üç başat faktör Zivania ve Saakaşvili'nin yakınlaşmasını sağlamıştır. Öncelikle Saakaşvili parlamento seçimlerinde başarı sağlayabilmek için son derece gerekli olan yerel bağlantılardan yoksundu ve bunları sağlamak için iyi bir örgütçü olan Zivania'nın yardımına gereksinim duymaktaydı. İkincisi, ikisi de benzer politik görüşlere sahip olmakla birlikte Gürcistan'ın geleceğine yönelik ortak bir vizyon ortaya koyamadıkları takdirde karmaşık politik ortamda seslerinin cılız çıkacağını anladılar. Üçüncü neden ise, ittifak kurdukları takdirde finansal güçleri de birleşecekti ve en güçlü finansal desteğe başka bir partinin sahip olduğu göz önüne alındığında bu da önemli bir faktördü.

Yeni Haklar Partisi'ni diğer politik güçlerden ayıran belli başlı farklılıkları vardır. Öncelikle bu partinin yönetimi oligarşik bir yapıdadır ve belirli bir lideri yoktur. İkincisi, UDP dışında açıkça merkez sağda yer alan tek partidir. Üçüncüsü, bu parti Gürcistan'ın en önde gelen işadamlarından oluştuğu için parasal olarak en güçlü partidir. Bu özelliklerin YHP için olumlu ve olumsuz etkileri vardır. Belirgin bir lideri olmayışı ve kararların oy birliği ile alınması gerekliliği ani karar alabilmeyi engellemekte ve karar alma sürecini yavaşlatmaktadır. Parasal olarak güçlü olmasına karşın liderleri kötü bir imaja sahiptir. Çünkü bağımsızlığın ilk yıllarında Gürcistan'ın maruz kaldığı ekonomik kaostan çıkar sağladıklarına yönelik yaygın bir kanı vardır. Ancak bu imaj, partinin gençler ve iş çevrelerinde popülaritesini arttırmaktadır. YHP'nin söylemlerinden sıkı bir şekilde Batı yanlısı olduğu anlaşılmaktadır ve bu sayede parlamento içinden de destek bulmuştur. YHP'nin Gürcistan'ın NATO'ya üyeliği konusundaki planı parlamento tarafından kabul edilmiş ve NATO'ya üyelik Gürcistan'ın dış politikasındaki en öncelikli konulardan biri durumuna gelmiştir. İç politikada ise YHP çeşitli vergi reformları ve ekonomik reformlar yapılması gerektiği görüşündedir.

İşçi Partisi açık bir ideolojik görüşe sahip olan ender politik gruplardan biridir. Parasız eğitim, sağlık hizmeti ve sosyal hizmetler öngören sosyalist bir Gürcistan istemektedir. Bu görüşlerinden dolayı özellikle bağımsızlık sonrası hayat standartlarında gözle görülür bir düşüş yaşayan yaşlı nüfusa hitab etmektedir. Kalabalık bir yaşlı nüfusa sahip olan başkent

Tiflis'te oldukça güçlüdür. Tiflis dışında da bazı yerlerden destek görmektedir ki bunlardan biri de partinin lideri Şalva Natelaşvili'nin şehri olan Duşeti'dir. Eski bir savcı olan Natelaşvili oldukça karizmatik bir kişiliktir ve Natelaşvili ile partinin popülaritesi arasında doğrudan bir bağlantı olduğu söylenebilir.

Parti, 1997 yılında kurulduğunda, liderleri Rus yanlısı bir tutum sergilemişler, Gürcistan'ın tarafsızlığını (gelecekte Gürcistan'ın NATO'ya üyeliğini engellemeye yönelik bir hesap) savunmuşlardır. Ancak, daha sonra Natelaşvili, tarafsızlığı savunurken, Gürcistan'ın NATO'ya üyelik başvurusunu kabullenmiştir. İç politikada ise Sovyet sonrası özelleştirme sürecinin soruşturulmasını ve vergi sisteminin geliştirilmesini (sosyal politikalarını finanse edebilmek için) savunmaktadır. İşçi Partisi'nin gerek diğer partilerle, gerekse çıkar gruplarıyla ilişkileri genelde gergin olagelmıştır. Batı ile ilişkilerinin zayıflığı, iş çevreleriyle olan uyumsuzluğu, içinde bulunduğu finansal kriz İşçi Partisi'nin dezavantajlarıdır.

Sanayiciler Partisi 1999 parlamento seçimlerinde Topadze ile diğer i-sadamlarının bir araya gelmesiyle ortaya çıkmıştır. Seçimlerde meclise girip küçük bir grup oluşturabilecek kadar oy alabilen Sanayiciler Partisi hükümetin parasal politikalarını ve vergi düzenini sürekli eleştirmiştir. Yeni Haklar Partisi gibi Sanayiciler Partisi de daha basit bir vergi düzenini savunmaktadır. Ancak Sanayiciler Partisi'nin 1999-2002 yılları arasında popülaritesi hızla düşmüştür, çünkü oylarının büyük kısmı Yeni Haklar Partisi'ne kaymıştır. Bunun üzerine, Topadze de Şevardnadze'nin GVB partisine yanaşarak Şevardnadze ile beraber hareket etmeye başlamıştı.

Uyanış Partisi Gürcistan muhalefeti içinde her seçimde parlamentoya girişi kesin olan tek partidir, çünkü Acaristan bölgesindeki oyların % 90-97'sini almaktadır. Ancak Gürcistan'ın diğer bölgelerinde Uyanış Partisi lideri Abaşidze, Rus yanlısı görünmekte ve antipatiyle karşılanmaktadır. Abaşidze de zaten ülkenin genelini ilgilendiren konulara pek karışmamakta ve yalnızca Acaristan bölgesiyle ilgilenmektedir. Ülke genelini ilgilendiren konuların görüşüldüğü oturumlarda kendine özgü bir tavır ortaya koymamış ve konumunu kendi avantajına kullanmıştır. Zivania ve Şevardnadze'nin arasının açılmasından sonra Şevardnadze'ye yanaşmış ve oturumlarda Şevardnadze'nin önerilerini desteklemiştir. Buna karşın, Şevardnadze de Abaşidze'yi Acaristan'daki sorunlarla ilgilenmek üzere kişisel temsilcisi olarak atamıştı.

2 Kasım'da Gürcistan'da parlamento seçimleri yapıldı ve Merkezi Seçim Komisyonu'nun (MSK) seçim sonuçlarıyla ilgili verdiği sonuçlar bağımsız seçim gözlem kurumlarının verdiği sonuçlarla oldukça farklıydı.

ÖZGÜR ÇINARLI: GÜRCİSTAN'DA İKTİDAR DEĞİŞİKLİĞİ

MSK'nun verdiği sonuçlara göre altı tane parti ülke barajı olan % 7'yi geçerek parlamentoya girmeye hak kazanmıştı. Hükümet yanlısı Yeni bir Gürcistan İçin Bloğu %24.4 ile % 26 arası oy alarak birinci, Ulusal Hareket % 22.6 ile ikinci, İşçi Partisi % 15 ile üçüncü, Uyanış Partisi % 8.5 ile dördüncü, Burjanadze'nin Demokratlar'ı % 8.2 ile beşinci ve Yeni Haklar % 8 ile altıncı partiydi. Sanayiciler ise % 6.6 oy oranlarıyla parlamentoya girmeye hak kazanamamıştı. Ancak, bağımsız seçim gözlem kurumlarının yayınladığı sonuçlar MSK'nın yayınladığından çok farklıydı. Adil Seçimler Kurumu Ulusal Hareket'in % 26 ile birinci parti olduğunu, Yeni Bir Gürcistan İçin Bloğunun ise yalnızca % 19 oy aldığını açıklıyordu. Bir ABD şirketi olan Küresel Strateji Grubu ise Ulusal Hareket'in oy oranını % 26.4 olarak açıklamaktaydı.

Çeşitli ulusal ve uluslararası seçim gözlem kurumları ve televizyon kanalları seçimlere hile karıştırıldığını, bazı bölgelerde seçim sandıklarının çalındığını, kimliksiz oy kullanıldığını ve sandık başlarında zorlamalar olduğunu açıklıyorlardı. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) gözlemcileri de "seçimlerin uluslararası standartların oldukça altına kaldığını" açıkladı.

Çelişkili sonuçlara karşın, Ulusal Hareket'in lideri Mikail Saakaşvili sert bir çıkış yaparak seçimleri muhalefetin Şevardnadze'ye karşı zaferi olarak yorumladı. Seçimlerde yolsuzluğun yüksek olduğunun belirlendiği bölgelerdeki seçim sonuçlarının geçersiz sayılması gerektiğini belirtti. Yolsuzluklarla ilgili Şevardnadze'yi sert bir dille suçlarken, onu istifaya, tüm muhalefet hareketlerini de seçimlerdeki yolsuzluklardan dolayı hükümeti protesto etmeye çağırdı. Başta başkent Tiflis olmak üzere ülke genelinde geniş çaplı protestoların meydana gelmesiyle ülke içi gerginlik iyice arttı.

İstifa çağrılarına kulak asmayan Şevardnadze'nin ise en güçlü destekçisi Acaristan bölgesinde hakim olan Uyanış lideri Abaşidze'ydı. Muhalefetin protestolarına karşı zaman kaybetmeden karşı hamleye geçen Şevardnadze, Abaşidze'yi, diplomatik temsilcisi olarak, Azerbaycan ve Ermenistan'a göndererek bu ülkelerden kendi yönetimini desteklemelerini istedi. Dahası, Abaşidze'nin Ermenistan ziyareti, Rusya Savunma Bakanı İgor İvanov'un ziyaretine denk geldi ve Abaşidze, İvanov ile de görüşme olanağı buldu. Görüşmelerde Abaşidze'nin verdiği mesajda "Gürcistan'daki Acara, Türk ve Ermeni azınlıkların ancak Şevardnadze'nin yönetiminde korunabilecekleri, bu yüzden kendilerinin hem Şevardnadze'nin yönetimine destek vermeleri, hem de Gürcistan'daki Ermeni ve Türk azınlıklara muhalif gösterilere katılmamalarını telkin etmelerini"

istediği öne sürüldü. Ancak, Şevardnadze'nin bu hamlesi yalnız iddialı değil, aynı zamanda tehlikeliydi ve Şevardnadze, bu hareketinden dolayı muhalefetin çok sert eleştirilerine maruz kaldı.

Öncelikle, Şevardnadze, başta Acara Özerk Bölgesi olmak üzere ayrılıkçı unsurlara çok fazla ödün vermekle, Abaşidze ise hükümete bağımsızlık ilanı tehdidi ile şantaj yaparak hükümetten ödümler almakla suçlanıyordu. Abaşidze'nin Rus yanlısı tutumu ve Şevardnadze'nin Abaşidze ile yakınlığı Batı yanlılarınca tedirginlikle karşılanmaktaydı. Gerçekten de, eğer Şevardnadze, Abaşidze ve Rusya'nın desteğiyle kendi iktidarını koruyabilseydi, Abaşidze ve Rusya'ya çok fazla borçlanmış olacak ve bu da Gürcistan'ın Batı ile yakınlaşma çabalarını büyük ölçüde sekteye uğratabilecekti. Şevardnadze'nin Abaşidze ile olan yakınlığı kendi ekibi içinde de tepkilere neden oldu. Üç başkan danışmanı, Yolsuzlukla Mücadele Koordinasyon Konseyi üyelerinin tamamı 12 Kasım'da istifa ettiler ve Şevardnadze'yi halkın iradesine karşı gelerek iktidarını korumak için her yonteme başvurmakla ve -Abaşidze'yi kastederek- antidemokratik güçlerle işbirliği yapmakla suçladılar. Kendi ekibi içinden gelen bu istifalar, Şevardnadze yönetiminin kan kaybetmeye başladığını gösteriyordu.

Olaylar sırasında adeta muhalefetin sesi durumuna gelen Rustavi-2 televizyon kanalı da Şevardnadze tarafından baskı altına alındı. Rustavi-2'nin özellikle radikal muhalefet taraftarı olan Saakaşvili'ye yakınlığı yalnız hükümetin değil, Şevardnadze'ye karşı olmakla birlikte Saakaşvili'nin radikal muhalefet politikasını desteklemeyen ve daha ılımlı muhalefet taraftarı olan İşçi Partisi ve Sanayiciler Partisi'nin de tepkisini çekmekteydi. Bu partiler de Şevardnadze ve Abaşidze gibi Rustavi-2'yi yalan propaganda yapmakla suçlamakta ve Rustavi-2'ye bilgi vermeyi reddetmekteydiler. Dahası, Rustavi-2'nin halkı kışkırttığını ve olası bir çatışmadan sorumlu olacağını belirtmekteydiler.

Şevardnadze sadece Rustavi-2'ye değil devlet televizyon kanalına da baskı yapmaktaydı. Devlet kanalının tarafsız yayın politikasını eleştiren Şevardnadze'nin, "En azından bir televizyon kanalı hükümet için çalışmalıdır." demesi üzerine, Hükümet Yayın Şefi Zaza Şengelia 19 Kasım'da görevinden istifa etti. Aynı kanalda yayımlanan popüler bir eğlence programı da hükümetten kendilerine yönelik "yönlendirmeler ve baskılar" son bulana kadar yayını durdurduğunu açıkladı. Şevardnadze'nin devlet televizyon kanalına bile baskı yapması, medya mensupları nezdinde desteğinin iyice azalmasına neden oldu.

20 Kasım'da MSK'nun 2 Kasım seçimlerini hükümet yanlısı bloğun kazandığını resmen açıklaması üzerine gerek ülke içindeki, gerekse ülke

ÖZGÜR ÇINARLI: GÜRCİSTAN'DA İKTİDAR DEĞİŞİKLİĞİ

dışındaki tepkiler şiddetlendi. 2 gün önce (18 Kasım) Gürcistan'daki krizin görüşmeler yoluyla barış bir şekilde çözümlenmesi gerektiğini öne süren ABD, 20 Kasım'da Şevardnadze yönetimini şiddetle eleştirerek, seçimlere hile karıştırıldığını ve sonuçların Gürcistan halkının iradesini yansıtmadığını açıkladı.

Şevardnadze ise MSK'nun açıkladığı sonuçlara dayanarak parlamentonun bir an önce açılması gerektiğini düşünüyordu. Parlamento açıldığı takdirde yönetimi yasallaşabilir, protestolar azalabilir ve protestoların hızını kaybetmesiyle muhalif liderler yönetime dahil edilebilirdi. Hatta, muhalif liderlere protestoları durdurmaları şartıyla kabinede bazı bakanlıklar verilebilirdi. Bu sayede, halkın gözünde kahraman durumuna gelen muhalif liderler, kendisiyle uzlaşmaya zorlanabilir ve bunun sonucunda itibar kaybettirilerek zayıflatılabilirdi. Bunun sonucunda, 2005 başkanlık seçimlerinde şansları azaltılabilir ve Şevardnadze'nin yeniden başkan seçilmesi kolaylaşabilirdi.

Ancak, Şevardnadze'nin Parlamento'yu açmasının önünde ciddi bir yasal engel vardı. Gürcistan Anayasası'na göre parlamentonun açılabilmesi için 2/3 çoğunluğun sağlanması gerekmekteydi. Muhalefetin önde gelen liderleri açılışı boykot edeceklerini zaten çok önceden açıklamışlardı. Uzun süre bu konuda görüş belirtmeyen ve Parlamento'nun açılmasında kilit parti durumuna gelen İşçi Partisi'nin de boykota katılacağını açıklaması üzerine 2/3 çoğunluğun sağlanamayacağı açıkça ortaya çıktı. Çünkü, MSK'nun sonuçlarına göre bile Şevardnadze'nin bloğunun ve Uyanış'ın toplam sayısı, Parlamento'nun açılması için gereken 2/3'e ulaşmıyordu. Bu yasal engele karşın, Şevardnadze, 22 Kasım'da parlamentonun açılacağını açıkladı. Şevardnadze'nin bu kararı vermekle anayasayı ihlal ederek kendi yönetimine karşı 22 Kasım'da (Parlamentonun açılış günü) gerçekleştirilecek darbeyi kolaylaştırmıştır.

Şevardnadze'nin anayasayı ihlal ederek, 2/3 çoğunluk sağlanmadan, parlamentoyu açma kararı üzerine bazı üst düzey bürokratlar onun bu kararını protesto ederek istifa ettiler. Şevardnadze'nin her şeye rağmen parlamentoyu açma kararı ve muhalefetin ise açılışı engelleme kararlılığı 22 Kasım'da ülkenin bir iç savaşa sürüklenebileceği endişelerini arttırmıştı. Şevardnadze, gösterilerin Gürcistan ekonomisine çok büyük zararlar verdiğini ve muhalefetin ülkeyi iç savaşa sürüklemek üzere olduğunu açıklıyordu. Ayrıca, muhalefetin parlamentonun açılışını engellemeye kalktıkları takdirde ordunun ve güvenlik kuvvetlerinin gereken önlemleri alacağını söylüyordu. Ancak ordunun ve güvenlik kuvvetlerinin Şevardnadze'ye ne derece bağlı oldukları ise şüpheliydi.

22 Kasım'da Şevardnadze'nin parlamentoyu açış konuşması sırasında salona giren göstericiler Şevardnadze'nin otoritesini tanımadıklarını ve kendisinin artık Gürcistan'ı yönetmeye hakkı olmadığını öne sürerek "kadife devrim" yaptıklarını açıkladılar ve parlamentoyu işgal ettiler. Muhalif liderlerden olan, eski parlamento başkanı Nino Burjanadze, anayasanın "Başkan'ın ölmesi ya da başkanlık görevini yürütemeyecek durumda olması durumunda Parlamento Başkanı'nın Devlet Başkanlığı yetkilerini devralması" ile ilgili maddeye dayanarak Başkanlık otoritesini devraldığını açıkladı. Şevardnadze ise bunun bir darbe girişimi olduğunu söyleyerek ülke genelinde sıkıyönetim ilan etti ve gerekirse Savunma ve İçişleri bakanlıklarına bağlı birliklerin kullanılarak düzenin sağlanacağını belirtti. Ancak güvenlik güçlerinden pek çoğunun muhalefetin yanında yer aldığına dair bazı raporlar gelmeye başlamıştı. Saakaşvili de Rustavi-2 kanalından güvenlik güçlerinin önemli bir kısmının desteğine sahip olduğunu açıklıyordu. Güvenlik güçlerinin önemli bir kısmının muhalefetin yanında yer almaları Gürcistan'da çıkabilecek bir iç savaşın sadece kanlı olmayacağını, aynı zamanda sonucunun da belirsiz olabileceğini gösteriyordu. Bu durum üzerine Şevardnadze 23 Kasım'da görevinden istifa ettiğini açıkladı. Muhalif liderler de "kansız kadife devrim" in başarıyla sonuçlandığını ilan ettiler.

Şevardnadze, muhalefetle anlaşarak, aleyhinde soruşturma açılmaması karşılığında istifa edip emekliye ayrılmayı kabul etmiş ve Gürcistan politik hayatından uzaklaşmıştı. Şevardnadze'nin istifasından sonra Nino Burjanadze başkanlığında, muhalefetin katılımıyla geçici bir yönetim oluşturuldu. Ancak, yeni yönetim oldukça ciddi sorunlarla karşı karşıya kaldı. Bunlardan en önemlileri ülke genelinde istikrarın yeniden sağlanması, başta Acara Özerk Bölgesi olmak üzere Abhazya ve Güney Osetya Özerk bölgelerinin durumu, komşularla ve Rusya ile ilişkiler, ülke içindeki yaygın yolsuzlukla mücadele ve yeni seçimlerin yapılması zorunluluğuydu.

Nino Burjanadze, geçici yönetimin Batı yanlısı bir politika izlerken, anayasal kurallar gereğince en kısa zamanda seçime gidileceğini açıkladı. Ancak seçimlerin adil bir şekilde yapılabilmesi için seçmen listelerinin yeniden düzenlenmesi, MSK'nın ve yerel komisyonların üyelerinin yeniden belirlenmesi ve özellikle 2 Kasım seçimlerinde yolsuzluğun had safhada olduğu Acara bölgesindeki seçimin izlenebilmesi gibi zorluklar vardı. Ayrıca, parlamento seçimleriyle 2005'te yapılması gereken başkanlık seçimi birleştirilmeli miydi? Şayet birleştirilecekse "kadife devrim" in kendi liderlerini yemesi olasılığı da yüksekti. Şevardnadze'ye karşı beraber hareket etmiş olan muhalif liderlerin de aralarında ciddi görüş ayrılıkları vardı. Şevardnadze'ye karşı muhalefette oldukları zamanda dahi

ÖZGÜR ÇINARLI: GÜRCİSTAN'DA İKTİDAR DEĞİŞİKLİĞİ

Burjanadze ve Zivania Saakaşvili'nin muhalefet tarzını oldukça radikal buluyorlardı. Olası bir başkanlık seçiminde bu üç liderin karşı karşıya geleceklerine kesin gözüyle bakılıyordu.

Gürcistan'ın başta Acarya olmak üzere özerk bölgelerinde Şevardnadze'nin devrilmesinden dolayı bir rahatsızlık duyuluyor ve yeni yönetime şüpheyle bakılıyordu. Özellikle Zivania'nın geçici yönetimin özerk bölgelere bakışı hakkında "bütünleşmiş bir Gürcistan" ifadesi bu bölgelerde tedirginlik yaratmıştı. Acara Özerk Bölgesi'nde kısmen bağımsız olarak yönetimini sürdüren Abaşidze, yakın bir zamanda Tiflis'ten kendisine yönelik baskıların artacağına farkındaydı. Şevardnadze'nin istifası haberi gelir gelmez Abaşidze, Acaristan'da sıkı yönetim ilan etti ve Tiflis'te kurulan geçici yönetimin meşruiyetini tanımadığını açıkladı. Ayrıca, Acaristan Özerk Bölgesi'nin Gürcistan ile olan sınırını geçici olarak kapattı. Dahası, Acaristan'ın yeni seçimleri boykot edeceğini ilan etmesi Tiflis'le aradaki gerginliği turmandırdı. Güney Osetya lideri Eduard Kokoyev de Şevardnadze'nin istifasından hemen sonra Rusya'ya yavaşmış ve Gürcistan'da meşru seçimlerden sonra Rusya'nın arabuluculuğunda Gürcistan ile politik diyalog başlatmaya hazır olduğunu açıklamıştır.

Benzer rahatsızlıkların olduğu Abhazya ve Güney Osetya'yı, Gürcistan merkezi yönetimine karşı sürekli "kollayan" Rusya'nın Abaşidze'yi "Gürcistan'daki istikrar unsuru" olarak niteleyip açıkça destek vermesi ve yeni yönetimi "genç kurtlar" tabiriyle Şevardnadze'den çok daha fazla Rus karşıtı olmakla suçlaması, Gürcistan geçici yönetiminin işini daha da zorlaştırmıştır. Ayrıca, İvanov, Şevardnadze'nin istifası kararını yoğun baskı altında verdiğini, bu yüzden bu kararın demokratik prensiplerle bağdaşmadığını ve Gürcistan'daki yönetim değişikliğinin meydana geliş şeklinden tatmin olmadığını açıkladı.

Gürcistan, oldukça uzun bir süredir bürokrasisindeki yaygın yolsuzluklardan dolayı dünyada yolsuzluğun en yaygın olduğu ülkeler arasındaydı. Gürcistan Geçici Yönetimi Devlet Bakanı Zurab Zivania, bürokrasideki yolsuzluklarla mücadele amacıyla yönetim sisteminde ve devlet yapısında kökten bir değişiklik yapılacağını ve bürokratik atamaların şeffaf bir şekilde yapılacağını açıkladı. Ancak, Geçici Yönetim liderleri bürokratik atamalarda kendi yandaşlarını kayırdıklarına ve atanmış bazı kişilerin liderlerin akrabaları ya da yakın arkadaşları olduğuna dair çok sayıda eleştiri aldılar.

Geçici Yönetim'in aldığı eleştiriler bununla da kalmıyor, muhalif hareket içindeki görüş ayrılıkları da su yüzüne çıktıkça aralarındaki rekabet gittikçe kızışıyordu. 29 Kasım'da İşçi Partisi Genel Merkezi'ne bir patla-

ma yaşandı ve parti lideri Netelaşvili bu patlamadan Geçici Yönetim'i sorumlu tutarak yönetime "terörist cunta" suçlamasında bulundu. Ülke genelinde Geçici Yönetim'e eleştiriler artıyor ve Geçici Yönetim istikrar adına baskısını arttırıyordu. Temelde, Geçici Yönetim'in amaçlarına yönelik bir eleştiri olmamakla birlikte uygulamaları rahatsızlık yaratıyordu. Başta Saakaşvili, Zivania ve Burjanadze olmak üzere bazı muhalif liderlerin aralarında anlaşarak Ulusal Hareket lideri Mikhail Saakaşvili'yi 4 Ocak başkanlık seçimlerinde muhalefetin "ortak" adayı olarak öne çıkarmaları, bu anlaşmanın dışında kalan muhalefet partilerinde hayal kırıklığı yaratarak Geçici Yönetim'den uzaklaşmalarına neden oldu. Saakaşvili'nin "ortak aday" olarak gösterilmesi Gürcistan Geçici Yönetimi'nin Rusya ile zaten pek olumlu olmayan ilişkilerini daha da gerdi. Çünkü Saakaşvili, Rusya tarafından bölgede en Rusya karşıtı ve en koyu milliyetçi lider olarak görülüyordu.

5 Ocak günü, Gürcistan'da Başkanlık seçimi yapıldı ve bu seçim, Gürcistan tarihindeki en adil seçim olarak kabul edilmektedir. Seçimin sonucunda Saakaşvili oyların yaklaşık % 90'ını alarak başkan seçildi. Kabineyi kurma görevini Zurab Zinavia'ya vererek, Zivania'yı başbakan olarak görevlendirdi. Böylelikle Geçici Yönetim, Başkanlık Seçimi görevini başarıyla tamamlayarak yönetimi yeni yönetime devretti. Ancak, kendisinin karşı karşıya kaldığı tüm zorlukları da yeni yönetime miras bıraktı. Gürcistan'da 28 Mart'ta parlamento seçimi yapılacak. Rekabetin çok daha yoğun olacağı öngörülen bu seçim, yeni yönetim için zorlu bir sınav niteliğinde olacak.

Gürcistan'da Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze'nin seçimlere hile karıştırarak oy oranını fazla göstermesi ve bunun sonucunda kansız bir halk ihtilali ile yönetimden uzaklaştırılmasının en önemli sonucu bölge ülkeleri için bir örnek oluşturması olmuştur. Azerbaycan ve Ermenistan'da kısa süre önce yapılan seçimlerde de yolsuzluk yapıldığı öne sürülmüş, muhalefet çeşitli protesto gösterilerinde bulunmuş, ancak yönetimi devirmeyi başaramamıştı. Gürcistan'da yönetimin halk tarafından devrilmesi bu ülkelerdeki muhalefet tarafından da sevinçle ve heyecanla karşılandı ve meşru olmayan bir yönetimin halk tarafından devrilebileceği anlaşıldı. Ayrıca, bu olayın, yalnızca Azerbaycan ve Ermenistan'da değil, baskıcı rejimlerle yönetilen tüm Orta Asya ülkelerinde de aynı etkiyi yaptığı öngörülebilir.

Diğer bir önemli sonuç da Saakaşvili ve Zivania'nın Batı yanlısı tutumları ve Gürcistan'ı merkezileştirme konusundaki istekleri hem Gürcistan'ın Rusya ile ilişkilerini gerginleştirebilir, hem de Gürcistan'ın ö-

ÖZGÜR ÇINARLI: GÜRCİSTAN'DA İKTİDAR DEĞİŞİKLİĞİ

zerk bölgeleri olan Acaristan, Güney Osetya ve Abazya ile merkezi yönetim arasında gerginlik artabilir. Eğer bu bölgeler, Rusya tarafından desteklenir ve kısırlılırsa ülke içinde silahlı çatışmalar çıkabilir. Hatta Rusya bu özerk bölgelerden birini ya da birkaçını ilhak edebilir. Çünkü hem bu bölgelerde Rusya'ya bağlanma eğilimleri, hem de Rusya'da bu bölgelerin ilhak edilmesi eğilimi mevcuttur. Gürcistan merkezi yönetimi de bu durumda Rusya'nın bu bölgelere desteğinden dolayı Çeçen direnişçileri açıkça destekleyebilir. Bu da Rusya'yı Çeçen direnişçilerin Gürcistan topraklarında barındığı iddiasıyla Gürcistan'a askeri müdahalede bulunmaya yöneltebilir. Gürcistan merkezi yönetimi de ABD ve NATO tarafından desteklenebilir.

Bu tablo ne kadar karamsar (ya da felaket senaryosu) gibi görünse de bu olasılıklar, en azından, gözden uzak tutulmamasını gerektirecek kadar yüksektir. Çünkü Gürcistan'daki yeni yönetim ülke içindeki Rus güçlerinin ülkeyi terk etmesi gerektiğini, özerk bölgelerin başına buyrukluğundan duydukları rahatsızlığı, Batı ile ilişkilerin geliştirilmesi (Özellikle ABD ve NATO ve özellikle güvenlik konusundaki ilişkiler) gerektiğini açıkça vurgulamışlardır. Rusya da Gürcistan'da Şevardnadze'nin devrilmesinden sonra yönetime gelen liderlerin, Batı yanlısı tutumlarının (özellikle askeri işbirliğinin), Rus üslerinin Gürcistan'dan çekilmesi isteklerinin ve özerk bölgelere yönelik niyetlerinin Rusya'nın çıkarlarına aykırı olduğunu ve bu durumdan rahatsızlık duyduğunu vurgulamıştır.

Zurab Zivania'nın 28-29 Aralık'ta Azerbaycan ve Ermenistan'a yaptığı ziyaret gerginliğin tırmanmaması ve hatta azaltılması konusunda oldukça yerinde bir adım olmuştur. Bu görüşmelerde Gürcistan'daki Ermeni ve Türk (Azeri) azınlıkların durumu görüşülmüş, yeni yönetimin komşu ülkelere devrim ihraç etmek gibi bir politikasının olmadığı teminatı verilmiş ve komşularla iyi ilişkilerin kurulması yönünde istekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca Azerbaycan topraklarının bir kısmını işgali altında tuttuğundan dolayı Azerbaycan ve Türkiye tarafından ambargo altındaki Ermenistan'a Gürcistan üzerinden ticaret yapma garantisi verilirken, Azerbaycan'a da Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattının tamamlanması konusunda yeni yönetimin istekliliği vurgulanmıştır. Aynı zamanda, yeni yönetim tarafından Rusya ile ilişkilerin normalleştirilmesi konusunda bir takım mesajlar verilmiştir. Ancak henüz Rusya, Saakaşvili'nin bu konudaki samimiyetini sorgulamaktadır. Rusya'daki bazı etkili politik düşünürler Gürcistan ile gerginliğin tırmandırılmasındansa, işbirliğinin geliştirilmesini öne sürseler de politik uzmanları çoğu Saakaşvili'nin Rusya ile ilişkilerin iyileştirilmesi konusunda samimi olmadığı görüşündedirler.

Sonuçta, Gürcistan'daki yeni yönetim oldukça gerilimli bir ortamda, diplomatik becerilerini sonuna kadar kullanarak, hem hedefleri doğrultusunda ilerlemek, hem de dengeli bir politika izleyerek gerginliğin tırmanmasını engellemek durumundadır. Yeni yönetimin hedeflerini ne ölçüde gerçekleştirebileceğini ya da bu doğrultuda ne derece kararlı bir tutum sergileyebileceğini, bölgesel ve uluslar arası dengeleri ne derece gözetip gerginliğin tırmanmasını engelleyebileceğini, ya da gerginlik tırmandığı ve merkezi yönetim ile otonom bölgeler arasında çatışmaların yaşandığı takdirde hangi tarafın üstünlük sağlayabileceğini gelecek gösterecek. Ancak bu soruların yanıtları üzerinde Rusya'nın ve ABD'nin politikalarının da etkili olacağı aşikardır ve bu politikalar büyük ölçüde "kararlılık", "caydırıcılık" ve "pazarlık" gibi kavramlar tarafından şekillendirilecektir.

KAYNAKLAR

- Bruce Pannier "Where Georgians See Roses, Regional Leaders May See Thorns", 11/28/03, <http://www.eurasianet.org>
- Daan Van Der Schriek "Ajaria Issue Creates Conundrum For Georgia's New Leaders" Eurasianet, 12/04/03, <http://www.eurasianet.org>
- Dan Sershen "Battle Lines Being Drawn In Georgia Following Disputed Election" 11/04/03, <http://www.eurasianet.org>
- Dan Sershen "Chaotic Election Day In Georgia Produces Contradictory Results" 11/03/03, <http://www.eurasianet.org>
- Giga Chikhladze, Irakly Chikhladze "Presidential Voting In Georgian Region Underscores The Contrast With Last November's Parliamentary Vote" 1/07/04, <http://www.eurasianet.org>
- Giorgi Kandelaki "Confrontational Mood In Georgia As Political Leaders Brace For Heated Parliament Election Campaign" 5/22/03, <http://www.eurasianet.org>
- Giorgi Kandelaki "Voter List Discrepancies Cast Pall Over Georgia's Parliamentary Vote" 10/27/03, <http://www.eurasianet.org>
- Igor Torbakov "Russian Policy Makers Struggle To Respond To Political Changes In Georgia" 1/08/04, <http://www.eurasianet.org>
- Irakly Areshidze "Georgia's Mounting Opposition" 1/21/03, <http://www.eurasianet.org>
- Irakly Areshidze "Opposition Organizes Political Protests Across Georgia" 6/03/03, <http://www.eurasianet.org>
- Jaba Devdariani "Deploying Abashidze, Georgia's President Raises Stakes" 11/14/03, <http://www.eurasianet.org>

ÖZGÜR ÇINARLI: GÜRCİSTAN'DA İKTİDAR DEĞİŞİKLİĞİ

- Jaba Devdariani "Final Parliamentary Election Results Fuel Confrontational Mood In Georgia" 11/20/03, <http://www.eurasianet.org>
- Jaba Devdariani, Blanka Hancilova "Has Shevardnadze Gained Final Advantage In Georgia's Crisis?" 11/18/03, <http://www.eurasianet.org>
- Ken Stier "Behind A Desk, Georgian Official Promises War On Corruption" 12/19/03, <http://www.eurasianet.org>
- Marina Rennau "Pressure Builds On Shevardnadze As Georgian Crisis Boils" 11/21/03, <http://www.eurasianet.org>
- Marina Rennau "Georgia In Pivotal Standoff With Independent Media" 11/17/03, <http://www.eurasianet.org>
- Sergei Blagov "Russia Wary Of Georgia's Regime Change" 11/26/03, <http://www.eurasianet.org>
- Valery Asriyan "An Official Russian View On Georgia's Political Past And Future" 11/26/03, <http://www.eurasianet.org>